

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 6 mars 1931 kl. 4 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående viss hovrätternas tillagd befogenhet att verkställa prövning av och meddela förordnanden åt extra ordinarie tjänstemän.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 326, har herr *Lundstedt* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning utfärda bestämmelser avseende att inskränka och kontrollera hovrätternas befogenhet dels att verkställa prövning av extra ordinarie tjänstemäns lämplighet för domarverksamhet, dels ock att meddela förordnande att såsom vikare uppehålla tjänst inom hovrätt. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Från Svea hovrätt, till vilken i motionen närmast hänvisats, har inhämtats viss utredning i ämnet, vilken återfinnes i bilagorna 1—2 till detta utlåtande. *Utredning i anledning av motionen.*

Av de två önskemål, vilkas tillgodoseende motionen åsyftar, är det ena, såsom av utredningen framgår, genom numera träffad anordning redan uppnått. Det andra kan — såsom avseende vissa bestämmelser i gällande domsagostadga — icke ernås genom åtgärder i den i motionen antydda riktningen. *Utskottet.*

Genom ett kungl. brev den 6 december 1929 angående åtgärder för en första prövning och gallring av de i Svea hovrätt tjänstgörande domaraspiranter, vilket i avskrift återfinnes (bil. 3) härvid, har i nämnda hovrätt redan införts en sådan anordning, att hovrättens prövning av aspiranternas lämplighet såsom föredragande i hovrätten verkställs på ett tidigt stadium och under former, som med hänsyn till den upprepade prövning, aspiranterna få undergå, synas innebära garanti för att aspiranternas lämplighet och duglighet icke blott såsom föredragande i hovrätten utan även för domarkallet över huvud taget bliver grundligt prövad. Denna anordning har, enligt vad av utredningen framgår, tillämpats från och med 1930 års ingång.

Det andra i motionen framförda önskemålet åsyftar, att ådagalagd olämplighet för föredragning i hovrätt icke i och för sig bör medföra, att till tjänstgöring i underrätt väl skickade jurister förhindras att vidare ägna sig åt domarebanan. Enligt gällande domsagostadga få emellertid endast de aspi-

ranter, vilka prövats och befunnits dugliga såsom fiskaler i hovrätten, erhålla fortsatta förordnanden såsom ordförande i häradsrätt. Motionen synes sålunda i denna del åsyfta ändring av domsagostadgan, ehuru detta icke kommit till uttryck i motionärens hemställan, som ej avser utredning i sådant hänseende.

Härtill kommer emellertid, att frågan om domaraspiranternas utbildning och prövning ingår såsom ett viktigt led i det vid årets riksdag framlagda förslaget rörande huvudgrunderna för en rättegångsreform (proposition nr 80, sid. 80—81, 139—142). Chefen för justitiedepartementet har i nämnda proposition närmare behandlat denna fråga och uppdragit vissa riktlinjer för dess lösning, därvid departementschefen dock framhållit, att det sålunda framlagda förslaget med hänsyn till problemets invecklade och omstridda beskaffenhet icke gör anspråk på att innefatta någon definitiv lösning av frågan. Den med motionen avsedda frågan torde således i annat sammanhang bliva föremål för riksdagens prövning och i varje fall, huru denna prövning än utfaller, enligt departementschefens berörda uttalande med säkerhet kunna förväntas genom Kungl. Maj:ts försorg bliva föremål för vidare utredning.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1931.

På utskottets vägnar:

ARVID GARDELL.

Närvarande: herrar *Gardell* i Stenstu, *Blomquist*,* *Schött*, *Nygren*, *Hilding*, *Hällgren*, *Eurén*, *Lundquist* i Rotebro, *Selberg* och *Andersson* i Dunker.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bil. 1.

P. M.

angående "prövningsdivisionen" i Svea hovrätt.

Se kungl. brevet till Svea hovrätt den 6 december 1929 — av vilket en avskrift bifogas — samt redogörelsen i Svensk juristtidning 1930 sid. 184 ff.

I det följande skall, så kortfattat som möjligt, lämnas en redogörelse för den på grund av nämnda kungl. brev utsedda prövningsdivisionens arbetsätt.

De yngre domaraspiranter, som vinna sin utbildning i Svea hovrätt, tjänstgöra vid protokollet å hovrättens olika divisioner och äro, envar på sin division, indelade på divisionens ledamöter, vilka de biträda med uppsättande av förslag till rubriker och promemorior.

Emellertid äro även de aspiranter, som icke hava sin protokollstjänstgöring förlagd till prövningsdivisionen, indelade jämväl på ledamöterna i denna division och biträda dem med rubrik- och promemorieskrivning. Prövningsdivisionens ledamöter äro således i tillfälle att bilda sig en uppfattning om samtliga aspiranters fallenhet i angivna hänseende.

På anmodan av prövningsdivisionen har en av hovrättens t. f. fiskaler — nu e. o. assessor — åtagit sig att vid en förberedande kurs meddela aspiranterna upplysningar och råd rörande uppsättande av promemorior i besvärsmål samt föredragning av dylika mål. Aspiranterna få därjämte inför kursens ledare föredraga sådana mål, och denna föredragning blir sedan, i närvaro av övriga kursdeltagare, föremål för granskning och kritik av ledaren. Denna håller prövningsdivisionen underkunnig om kursens gång och om den åsikt han för sin del kommit till beträffande de särskilda aspiranternas skicklighet.

I fortsättningen sker en domaraspirants prövning regelmässigt i följande ordning. Till en början får han inför prövningsdivisionens ordförande föredraga sådana kriminella och civila besvär, om vilkas kommunikation ordföranden på grund av 27 kap. 20 § rättegångsbalken äger besluta; till föredragning utväljas om möjligt sådana mål, ifråga om vilka anledning ej synes föreligga till antagande att underrättens utslag skall komma att ändras. De sålunda inför ordföranden föredragna mål, i vilka kommunikation ej av ordföranden beslutats, föredragas därefter av aspiranten inför prövningsdivisionen.

Efter någon tid får aspiranten inför samma division — å vilken äro indelade fyra hovrättsråd och en assessor — föredraga några vädjade mål eller skriftväxlingar; sådan föredragning sker stundom blott en gång, men vanligen två gånger. Aspiranten har att i varje av honom föredraget mål uppsätta, utom föredragningspromemoria, även rubrik och förslag till dom eller utslag. Föredragningen sker i närvaro av presidenten, äldsta hovrättsrådet samt prövningsdivisionens ordförande och ledamöter.

Därest prövningsdivisionen finner aspiranten olämplig för hovrättstjänstgöring, underrättas han därom. I annat fall får han ytterligare en eller två gånger föredraga: nu icke å den nämnda särskilda prövningsdivisionen utan — i presidentens närvaro — å en eller två andra divisioner.

Därefter företages slutligen, vid gemensam överläggning mellan hovrättens samtliga ordinarie ledamöter, frågan huruvida vederbörande aspirant bör erhålla förordnande såsom fiskal. Vid denna tidpunkt har han alltså föredragit

fyra till sex gånger inför hovrättens president och tio till fjorton ledamöter. Vid överläggningen meddela presidenten samt ledamöterna å de divisioner, inför vilka aspiranten föredragit, den uppfattning de bildat sig rörande hans förutsättningar för hovrättsarbetet; och jämväl de ledamöter å övriga divisioner, vilka han biträtt vid rubrik- och promemorieskrivning, uttala sig angående hans duglighet.

Serien av de prov, en aspirant sålunda har att undergå innan han kan nå fram till fiskalsförordnande, är i regeln avslutad ungefär ett år, eller möjligen något kortare tid, från det han, efter att ha hållit tre allmänna tingssammanträden, börjat hovrättstjänstgöringen (se § 56 i hovrättens arbetsordning av den 22 juni 1923 med däri t. o. m. den 5 april 1929 vidtagna ändringar).

Stockholm den 25 februari 1931.

Bil. 2.

P. M. nr 2

angående motion II: 326.

Den fråga, som behandlas i förevarande motion, har i viss mån nyligen varit föremål för utredning, såsom framgår av redogörelse i Svensk Juristtidning 1930, sid. 171—187. Utredningen avsåg villkoren för de rättsbildade biträdenas tingssittning, *frågan om enhetliga eller skilda kvalifikationer för lantdomareaspiranter och hovrättsjurister samt frågan om tidigare prövning och gallring av domareaspiranter*. I ärendet yttrade sig styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar samt rikets samtliga hovrätter. I 1930 års statsverksproposition, under andra huvudtiteln, punkten om bidrag till domsagornas förvaltning (sid. 36) meddelade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att han med hänsyn till vad i de inkomna yttrandena anförts ej funnit skäl att för det dåvarande föreslå någon ändring i domsagostadgans hithörande bestämmelser.

Däremot fann Kungl. Maj:t åtgärder erforderliga för åstadkommande av en tidigare prövning och gallring av domareaspiranter i Svea hovrätt, och utfärdades i sådant hänseende bestämmelser genom kungl. brev den 6 december 1929, därav avskrift överlämnats till utskottet. Motiveringen till dessa bestämmelser finnes återgiven i ovannämnda redogörelse (pluralitetens inom Svea hovrätt yttrande) sid. 184—185. I promemoria nr 1 har lämnats kortfattad redogörelse för tillämpningen av samma bestämmelser.

Efter anförande av viss motivering hava i motionen framhållits två skilda önskemål, av vilka det första är, att hovrättens prövning av domareaspiranters lämplighet såsom föredragande i överrätt måtte verkställas på ett tidigare stadium och under mera betryggande former än som, enligt motionärens mening, stundom hittills skett. Detta önskemål torde redan vara tillgodosett genom den nya anordning, som från och med 1930 års ingång tillämpas i hovrätten enligt nämnda kungl. brev, om vilket motionären, därest man får döma av motionen, icke synes hava ägt kännedom. Med denna anordning, som, på sätt redogörel-

sen i Svensk juristtidning giver vid handen, tillkommit efter grundlig utredning, torde det kunna undvikas, att domareaspiranter först på ett senare stadium befinnas olämpliga för domarbanan och på den grund behöva avstängas därifrån. Den prövning av domareaspiranterna, som enligt den nya anordningen äger rum, företages alltid på ett tidigt stadium, nämligen i regel inom ett år efter det vederbörande börjat sin hovrättstjänstgöring, ibland efter blott $\frac{3}{4}$ år. Med hänsyn till den grundlighet, varmed denna prövning sker, kan man med visst fog förvänta, att prövningen såsom regel icke skall vara missvisande, även om det naturligen låter sig tänkas, att i enstaka undantagsfall en omvärdering av en aspirants skicklighet och lämplighet för domarkallet vid ytterligare prövning såsom fiskal kan komma att ske. Det må emellertid framhållas, att aspiranterna i hovrätten prövas icke blott genom föredragning å prövningsdivisionen och en eller två andra divisioner utan ock genom uppsättande av rubriker till domar (i vädjade mål) och utslag (i besvärsmål), föredragningspromemorior och förslag till hovrättens dom, allt i andra mål än dem, som av aspiranterna själva föredragas. Här avsedda vädjade mål föredragas av hovrättens ledamöter, vilka därvid få tillfälle granska aspiranternas ovannämnda skriftligen uppsatta förslag och värdesätta dessa. Av det anförda framgår, att prövningen av domareaspiranterna i hovrätten avser icke blott att utröna deras formella föredragningsförmåga utan ock deras omdömesgillhet och juridiska duglighet i allmänhet, deras förmåga att skilja mellan väsentligt och oväsentligt, som särskilt för en domare är så viktigt, deras skicklighet och lämplighet för domarkallet över huvud taget. Lagstiftarens mening, sådan den kommit till uttryck i domsagostadgan och nämnda kungl. brev, har tydligen varit, att hovrättens ledamöter genom den prövning av aspiranterna, som sålunda i olika hänseenden äger rum, böra få material nog att någorlunda tillförlitligt kunna avgöra, huruvida en domareaspirant lämpar sig och äger kvalifikationer för domarebanan eller ej. Att prövningens syfte allenast skulle vara att konstatera aspiranternas föredragningsförmåga, deras formellt juridiska skicklighet, vore en grov villfarelse att tro, och det är därför av vikt att fastslå prövningens mera allsidiga innebörd. Prövningen torde, såsom av promemorian nr 1 framgår, enligt den nya anordningen äga rum under betryggande former. Vad motionären i denna del åsyftat lärer således redan vara vunnet genom denna på hovrättens egen hemställan tillkomna, sedan något mer än ett år tillbaka tillämpade nya anordning.

Det andra av motionären framförda önskemålet innebär, att ådagalagd ofämplighet för föredragning i överrätt icke i och för sig bör medföra, att till tjänstgöring i underrätt väl skickade jurister förhindras att vidare ägna sig åt domarebanan. Här beröres av motionären ett alltsedan den första domsagostadgans tillkomst — år 1918 — synnerligen omstritt spörsmål, som ju också varit föremål för 1929 års ovan berörda utredning. (Svensk juristtidning 1930, sid. 181—184). Meningarna i denna fråga hava brutit sig synnerligen starkt emot varandra. Det gäller här innehållet i 24 och 26 §§ domsagostadgan, till sin lydelse sist fastställda genom kungörelserna den 14 juni 1928 och den 4 juni 1926, varjämte kungörelsen den 14 juni 1928 angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet härvidlag är att uppmärksamma. Genom här åsyftade bestämmelser hava statsmakterna sökt vinna garantier mot att till häradshövdingar i domsagorna skulle komma att befordras jurister, vilka ej funnits tillräckligt kvalificerade för hovrättstjänstgöring.

Motionären anser skilda kvalifikationer böra uppställas för lantdomareaspiranter och för hovrättsaspiranter, men — märkligt nog — riktar han därvid sin

kritik icke, som sig bort, mot domsagostadgans bestämmelser utan i stället mot hovrätten, i det han påyrkar åtgärder att inskränka och kontrollera hovrätternas befogenhet att pröva och meddela förordnande åt domareaspiranter. Denna mot hovrätten riktade kritik synes icke berättigad, då hovrätten själv upprepade gånger uti angivna utlåtanden i denna fråga givit uttryck åt samma uppfattning, som motionären omfattar. Sålunda har hovrätten i flera utlåtanden, sist under 1929 års utredning (loc. cit. sid. 181), för sin del uttalat, att förutsättningarna för fyllande av en lantdomares värv mycket väl kunna vara för handen hos en person, som saknar de egenskaper, som äro erforderliga för att i längden kunna på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra en hovrättsledamots åligganden. Än vidare har hovrätten — enhälligt — framhållit, att det enligt hovrättens förmenande skulle vara beklagligt och innebära en meningslös hårdhet mot domareaspiranterna, om hovrätten på grund av nämnda bestämmelse (26 § 2 st.) skulle nödgas att från varje slag av domareverksamhet avstånga envar, som under fiskals-tjänstgöring eller adjunktion visat sig icke besitta de egenskaper, som utmärka en fullgod hovrättsledamot, men som enligt hovrättens uppfattning skulle såsom underdomare kunna göra samhället minst lika goda tjänster som mången, vilken befunnits lämplig som hovrättsledamot. Den hovrättens uppfattning, som här kommit till uttryck, synes fullt överensstämma med den, för vilken motionären gjort sig till tolk i motionen. Det är på den grund, som sagt, i någon mån ägnat att väcka förvåning, att i motionen i förevarande hänseende riktas klander mot hovrätten i stället för att, som rimligt vore, ändring påkallades i domsagostadgans hithörande bestämmelser. Hovrätten kan icke annat än lojalt efterleva de föreskrifter, som gällande författning innehåller. I den mån, motionen innefattar kritik och klander mot hovrättens förfarande i angivna hänseende, synes det därför sakna fog. Det kan icke läggas hovrätten till last, att densamma tillämpar domsagostadgan i enlighet med dess både innebörd och lydelse. Påkallas ändring i gällande ordning, måste det ske genom ändring av domsagostadgan, icke genom en utredning i den riktning, som avses i motionens hemställan. Det är nämligen här, såsom av det anförda framgår, icke fråga om att inskränka och kontrollera hovrätternas befogenhet att pröva domareaspiranter utan fastmera ändring av principerna i domsagostadgan. Prövning av sistberörda fråga har emellertid, såsom av det ovan anförda framgår, ägt rum så nyligen som i 1930 års statsverksproposition. Dåvarande chefen för justitiedepartementet synes hava delat den uppfattning i frågan, varåt hovrätten över Skåne och Blekinge i sitt utlåtande i ämnet gav uttryck. Nämnda hovrätt ansåg domsagostadgans kompetenskrav på dem, som skola rekrytera häradshövdingekåren, uteslutande vara av godo och fann stadgans ifrågasvarande bestämmelser, som avse att grunda befordran på domarbanan icke blott i andra utan även i första instans på förtjänst och skicklighet, också väl ägnade att främja detta syfte.

I motionen framhålles, att det finns vissa kvalifikationer i en domares karaktärsutrustning, som äro av största betydelse, sådana som rättrådighet, vidsynt horisont och socialt intresse. 1926 års sakkunniga hava framhållit i viss mån motsvarande kvalifikationer (Statens offentliga utredningar 1926: 20, sid. 23), i det att de betonat, att av en god domare kräves, utöver begåvning och goda kunskaper, jämväl en allmän livserfarenhet och överblick över samhällslivets skilda områden och företeelser, överhuvud ett mognat omdöme. I fråga om samtliga nu angivna domarekvalifikationer lär någon meningsskiljaktighet icke råda.

En i motionen förekommande oriktig uppgift må här tillrättaläggas. Det

uppgives nämligen däri, att flertalet hovrättsråd icke av högsta domstolen ansetts lämpliga till föredragning såsom revisionssekreterare. Denna uppgift är alltför felaktig för att stå oemotsagd. Av de 27 för närvarande i Svea hovrätt tjänstgörande hovrättsråden är den i motionen lämnade uppgiften i varje fall oriktig i fråga om 19 hovrättsråd, således ett överväldigande flertal, mer än $\frac{2}{3}$. Av dessa ha 5 förut innehaft ordinarie revisionssekreterareämbete, men själva föredragit att söka sig åter till hovrätten. Av de icke i hovrätten tjänstgörande 13 hovrättsråden fungera de flesta såsom föredragande revisionssekreterare, en är statssekreterare, en är ledamot för lagärenden i justitiedepartementet, en tjänstgör såsom ett slags justitieombudsman i Turkiet och de övriga ha lagstiftningsuppdrag.

Förevarande promemoria har uppsatts på uppdrag av tjänstförrättande presidenten i hovrätten och på grundval av den överläggning, som med hovrättens ordinarie ledamöter i ämnet ägt rum.

Stockholm den 3 mars 1931.

Viktor Petrén.

Bil. 3.

G U S T A F etc.

Vår ynnest etc.

I underdånig skrivelse den 6 mars 1929 har hovrättsrådet i Göta hovrätt K. J. Ekman — jämte det han hemställt, att bestämmelserna i stadgan den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning (domsagostadgan) måtte i vissa angivna hänseenden underkastas revision — tillika i anslutning härtill påpekat nödvändigheten av att åtgärder vidtoges, som möjliggjorde en prövning och gallring av domareaspiranterna på ett väsentligt tidigare stadium än domsagostadgan nu gäve vid handen.

Över framställningen har styrelsen för föreningen Sveriges häradsövdingar avgivit utlåtande, däri styrelsen — med understrykande av angelägenheten av att den av Ekman i förevarande hänseende ifrågasatta prövningen och gallringen komme till stånd — uttalat, att prövningen lämpligen syntes kunna företagas i början av hovrättstjänstgöringen samt anförtros åt antingen en inom hovrätten för ändamålet särskilt bildad kommission eller någon av dess divisioner.

Rikets hovrätter hava jämväl var för sig avgivit infortrade utlåtanden i ärendet.

Kungl. Maj:t finner beträffande Svea hovrätt gott

dels bestämma, att det skall ankomma på en av hovrättens divisioner, som presidenten, efter samråd med ordförandena å hovrättens divisioner, därtill för en tid av högst ett år varje gång utser, att under presidentens ledning och på sätt, som finnes ändamålsenligt, leda domareaspiranternas utbildning inom hovrätten samt, så snart lämpligen kan ske, med en var sådan aspirant anställa prov till utrönande av hans lämplighet för erhållande i sinom tid av förordnande såsom fiskal;

dels bemyndiga hovrättens president att för angivna ändamål — utöver den ledighet, som hovrätten eljest äger bevilja ledamot — meddela ordföranden å ifrågavarande division ledighet från övriga ämbetsgöromål under högst åtta dagar årligen;

dels ock förklara att under ledighet som ovan sagts ordföranden å divisionen skall vara bibehållen vid honom eljest tillkommande avlöningsförmåner.

Vad sålunda föreskrivits skall träda i tillämpning den 1 januari 1930 och gälla tillsvidare, intill dess annorlunda kan varda förordnat.

Detta meddelas hovrätten till kännedom och efterrättelse.

Stockholms slott den 6 december 1929.

G U S T A F.

/ Georg Bismark.

Till Svea hovrätt.

Angående åtgärder för en första prövning och gallring av i Svea hovrätt tjänstgörande domareaspiranter.